

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

בראשות הרב יצחק בירך דסקל
כל הזכויות שמורות ©

מכון "משך חכמה" - ניתן לקבל גליון שבועי במייל
y.b.daskal@gmail.com :אמייל: 052-7611435

בס"ד גליון קמה פרשת בשלח תשע"ו

(פנחס, רמז תשעו). וכן ביפתח (שופטים יא, יא) וידבר יפתח את כל דבריו לפני ה', וכן כתוב (במדבר ז, פט) בבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו, פירוש שידבר השם יתברך את משה, ובא, והכין עצמו לזה. ומצאנו בשמואל ב, כב, א וידבר דוד לה' את דברי השירה, וכן בתהלים יח, א אשר דבר לה', וזה, שדבר השירה הזאת לכבוד השם יתברך, ולהודות לו, ולא לשון דיבור אל השומע. ומה נפלא המכילתא (בשלח טו, א) לפי זה, שבחשבון עשרה שירות חשיב (יהושע י, יב) אז ידבר יהושע לה' ביום כו' ויאמר שמש בגבעון דם לשירה, והמכוון, שזה שדבר, לשם השם ולכבודו, להגדיל תפארתו ותהלתו אמר לשמש דם כו', אבל לא שדבר להשם יתברך. וברור².

משה לה' לא דיבר חלילה בלשון קשה, לכן לא כתוב וידבר משה בשום מקום, מלבד בפרשת פנחס שביקש שיודיע לו אם ממנה אחר תחתיו. ועל פי זה מבואר היטב דברי המכילתא, דהיה קשה למכילתא, איך דבר יהושע לה' בלשון דבר "אז ידבר", לפיכך פירשו המכילתא, דאין הכונה שדיבר יהושע לה', שישמע ה', אלא דיבר לפני ה' שירה, ומה שאמרו שדיבור הוא לשון קשה ועזה, היינו כשמדבר בכדי שהשומע ישמע, אז דיבור לשון קשה, אבל אם מדבר לא כדי שישמע השומע, אלא אמר שירה לפני ה', אין דיבור לשון קשה, לפיכך על כורחך שיהושע לא דיבר לה' כדי שישמע ה', אלא דיבר לפני ה', ועל כורחך, שמה שאמר שמש בגבעון כו' אין הכונה כפשוטו, אלא עשה זאת לשם ה' יתברך להלל את שמו ולכבודו, לכן שפיר כתיב וידבר יהושע לה', היינו דיבר דברי שירה לפני ה', ומה שכתוב (במדבר ז, פט) בבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו, פירוש, שידבר השם יתברך את משה, ובא, והכין עצמו לזה. ובזה מבואר מה ש"מצאנו בשמואל ב, כב, א וידבר דוד לה' את דברי השירה, וכן בתהלים יח, א אשר דבר לה', וזה, שדבר השירה הזאת לכבוד השם יתברך, ולהודות לו, ולא לשון דיבור אל השומע.

² תמצית דבריו: "דיבור" הוא לשון קשה, לכן אף נביא לא דיבר לה' בלשון דיבור, אבל ה' דיבר למשה בלשון דיבור, כיון שדיבריו למשה היו ציוי. לכן, על כורחך מה שכתוב ביהושע שדיבר לה' שמש בגבעון כו', הכונה שאמר שירה לה' שהשמש תעמוד דום, כדי שיתגדל שמו יתברך.

[י]

(טו, א) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

מדוע המכילתא מונה את דברי יהושע 'שמש בגבעון דום כו' בכלל שירה

(טו, א) אז ישיר כו' הזאת. דע¹, דדיבור הוא לשון עזה, כמבואר מכות דף יא, א, ולשון קשה, בתורת כהנים פרשת שמיני (א, ז). לכן לא מצאנו בשום נביא בתורה, ולא בנביאים כתובים, שיאמר שדבר הנביא אל ה', רק וידבר ה' אל משה, שהוא לשון ציוי, אבל שמה ידבר אל השם יתברך לא כתוב בשום מקום, רק בפרשת פנחס (במדבר כז, טו ז) וידבר משה כו' יפקוד ה', ויעיין בילקוט

¹ [י] תוכן דבריו, דהנה כאן מפורש בתורה ששרו משה וישראל את השירה הזאת לה', ובמכילתא (בשלח טו, א) מונה עשר שירות שנאמרו לה', ומונה גם את הכתוב ביהושע (י, יב) "אז ידבר יהושע לה' ביום פתח ה' את האמרי לפני בני ישראל ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון" באחת השירות. ולכאורה יש לדקדק, מה ענין זה לשירה לה', והרי לא היתה כאן שירה, אלא בקשת יהושע מה' שהשמש תעמוד מלכת, ואין זה בכלל שירה.

ומבאר המשך חכמה על פי ביאור דברי הילקוט שמעוני שדורש על הפסוקים (במדבר פרק כז, טו-טז) "וידבר משה אל ה' לאמר: יפקד ה' אלהי הרוחת לכל בשר איש על העדה" (ילקוט שמעוני פנחס רמז תשעו) וז"ל "וידבר משה (לפני) [אל] ה' [כז, טו], אין בכל התורה כולה וידבר משה אל ה' לאמר, אמר לו הודיעני אם אתה ממנה תחת" ע"כ.

והטעם שבכל התורה לא דיבר משה אל ה' בלשון "דיבר", וה' אל משה בדרך כלל דבר בלשון "דיבור", הוא על פי מה שאמרו חז"ל שדיבור על לשון עזה וקשה. שז"ל הגמרא במכות (יא, א) "למימרא, דכל דיבור לשון קשה, אין, כדכתיב (בראשית מב, ל) דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות", וכן אמרו בספרא שמיני (פרשה א) "וידבר אהרן אל משה, אין דיבור אלא לשון עז" ע"כ, ולכן ביפתח כתוב (שופטים יא, יא) "וידבר יפתח את כל דבריו לפני ה'", ולא כתוב שדיבר לה', אלא לפני ה', שאז אינו לשון קשה שאינו מדבר לה', אלא לפני ה'.

ובזה מבואר היטב מדוע ה' דיבר בלשון קשה, ומשה לא דיבר לה' בלשון קשה, כיון שכל דברי ה' למשה הם ציוי, לכן דיבר אליו בלשון וידבר, אבל

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

(יח). ישראל אומרים שמע (דברים ו, ד) ורוח הקודש כו', אשריך ישראל (דברים לג, כט). ישראל אומרים מי כה' אלקינו וכו' (דברים ד, ז), ומי גוי גדול (דברים ד, ז). ישראל אומרים כי תפארת כו' (תהלים פט, יח) כו', ישראל אשר בך אתפאר (ישעיהו מט, ג). הנה גילו רבותינו שכאן כתיב סוד התפילין, תפילין דישראל, ותפילין דמארי עלמא דכתיב בהו שבחן של ישראל, וזה ד' פרשיות (א) וה' האמירך כו' ולתתך עליון (דברים כו, יח-יט), (ב) ומי גוי גדול (דברים ד, ח), (ג) אשריך ישראל

אלהינו ה' אחד (דברים ו, ד), ורוח הקדש צווחת ואומרת מן השמים, { [ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ (שמואל ב ז כג)]. ישראל אומר מי כמכה באלים ה' (שמות טו, יא), ורוח הקדש צווחת ואומרת, מן השמים { אשריך ישראל מי כמוך (דברים לג, כט). ישראל אומרים מי כה' אלהינו בכל קראינו אליו (דברים ד, ז) ורוח הקדש צווחת ואומרת, כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו (דברים ד, ז). ישראל אומרים כי תפארת עוזמו אתה וגו' (תהלים פט יח), ורוח הקדש צווחת ואומרת מן השמים, ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מט ג) "עכ"ל המכילתא.

הנה המכילתא פתח ואמר דעווי היינו עזרת, שה' עוזר לכל העולם ולי ביותר, וזה מבואר. אבל מה שממשיך המכילתא ואומר "עשאני אימרה ועשיתיו אימרה כו'", אין לו ביאור. וכן מה שמאריך ומביא כל הפסוקים שישראל משבחים לה', וה' משבחן כנגדן, שבח שבח מול שבח צריך ביאור.

ומבאר המשך חכמה, דכאן גילו לנו חז"ל סוד ארבע פרשיות בתפילין של הקב"ה, שהם פרשיות של שבח של ה' בישראל כמבואר בברכות (שם), ולכן המכילתא הולך ומונה כל ד' הפרשיות של שבח ה' בישראל, שהם תפילין של הקב"ה. [והטעם שמונה על כל שבח של ה' מהו השבח שישראל משבחים לה', כיון שפתחו ואמרו "עשאני אימרה ועשיתיו אימרה, עשאני אימרה דכתיב וה' האמירך היום (דברים כו, יח), אף אני עשיתיו אימרה שנאמר את ה' האמרת היום (דברים כו, יז)", לכן, על כל שבח של הקב"ה בישראל, אמרו במכילתא מהו השבח של ישראל בה' כנגד השבח של ה' בישראל].

ומחדש המשך חכמה, שהטעם שגילו לנו חז"ל כאן את סוד התפילין של הקב"ה, כונתם, שזה באמת ביאור הכתוב, "עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה", שתפילין שלי ושל הקב"ה, היו לי לישועה, [דהיינו הקשר הבלתי נפרד לעולם בין ישראל לאביהם שבשמים - היו לי לישועה]. זה תוכן דבריו בס"ד, אלא שכדרכו קיצר בעומק כונתו. ולהן נבאר סדר הפרשיות על פי המכילתא ועל פי הגמרא בברכות.

[יא]

(טו, ב) עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארממנהו:

ביאור הכתוב "עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה"

(טו, ב) עזי וזמרת י-ה. מכילתא³ (פרשת השירה פרשה ג) דבר אחר, עוזר אתה וסומך לכל באי העולם, אבל לי יותר. עשאני אימרה ועשיתיו אימרה כו', דכתיב וה' האמירך היום (דברים כו,

³ [יא] תוכן דבריו לבאר בשם המכילתא, מהו פירוש הכתוב "עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה", דפירשו חז"ל, שהתפילין שלי, דהיינו של ישראל ושל הקב"ה, הם היו לי לישועה, [דהיינו הקשר הבלתי נפרד לעולם, בין ישראל לאביהם שבשמים, היו לי לישועה].

דהנה אמרו חז"ל בברכות (ו, א) "אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מניין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין - שנאמר נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו (ישעיהו סב, ח); בימינו - זו תורה, שנאמר: מימינו אש דת למו (דברים לג, ב), ובזרוע עזו - אלו תפילין, שנאמר: ה' עז לעמו יתן (כט, יא). ומנין שהתפילין עוזר הם לישראל - דכתיב: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (כח, י), ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש".

הנה מבואר ש"עוז" הם תפילין של ישראל. ומבואר, שהקב"ה מניח תפילין, ואמרו שם, שבתפילין של הקב"ה כתובים פרשיות של שבח ה' על ישראל. וזה ביאור הכתוב כאן, דישראל אומרים, "עזי", היינו תפילין שלי, "וזמרת י-ה", תפילין של הקב"ה, שכתוב בהם שבח וזמרה של ה' על ישראל, ויהי לי לישועה.

ופירוש זה הוא פירוש המכילתא על פסוק זה, אלא שהעלימו חז"ל במכילתא את עומק כונת דבריהם, והמשך חכמה מגלה סוד, מהו כונת המכילתא, ומה ביאור כונת המכילתא בביאור הכתוב כאן.

דהנה ז"ל המכילתא (בשלח - מסכתא דשירה פרשה ג) "דבר אחר עזי. עוזר וסומך אתה לכל באי העולם, אבל לי ביותר. [זמרת. אתה לכל באי העולם, אבל לי ביותר]. עשאני אימרה ועשיתיו אימרה, עשאני אימרה דכתיב וה' האמירך היום (דברים כו, יח), אף אני עשיתיו אימרה שנאמר את ה' האמרת היום (דברים כו, יז). והרי כל אומות שבעולם אומרים שבחו של הקדוש ברוך הוא, אבל שלי נעים ונאה לפניו יותר משלהם, שנאמר ואלה דברי דוד האחרונים, נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על משיח אלהי יעקב וגו', ונעים זמירות ישראל (שמואל ב, כג א). ישראל אומרים שמע ישראל ה'

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

קמא דברכות דף ו, א סדר אחר⁵, וזה ברור⁶.

[יב]

מה הפירוש "ויאמינו במשה עבדו", והרי כבר האמינו במשה במצרים

ונראה⁷ דאימתי זכו ישראל לתפילין, כשיצאו ממצרים והאמינו

[זה אינו במכילתא]. ד] ולתתך עליון [דברים כו, יט] - בחד ביתא. [ונראה שכונת הבבלי שלא רק ולתת עליון, אלא גם הפסוק הקודם (יח) וה' האמירך דאיירי מזה לעיל בסוגיא. ולפי זה, אין בבית זה מחלוקת בין המכילתא לבבלי.

העולה מזה, דהבבלי אינו כולל הבית הרביעי ישראל אשר בך אתפאר, ותחת זה כולל או הנסה אלוקים, והמכילתא אינו כולל הנסה אלוקים, וכולל ישראל אשר בך אתפאר. זה עיקר ההבדל.

⁶ תמצית דבריו: פירוש הכתוב "עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה", על פי המכילתא, שאמרה כנסת ישראל, התפילין שלי, דהיינו של ישראל ושל הקב"ה, הם היו לי לישועה, [דהיינו הקשר הבלתי נפרד לעולם, בין ישראל לאביהם שבשמים, היו לי לישועה]. שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין, והתפילין עוז הם לישראל, ובתפילין של הקב"ה כתובים פרשיות של שבח ה' על ישראל. וזה ביאור הכתוב כאן, דישראל אומרים, "עזי", היינו תפילין שלי, "וזמרת י-ה", תפילין של הקב"ה, שכתוב בהם שבח וזמרה של ה' על ישראל, ויהי לי לישועה.

⁷ [יב] תוכן דבריו. כאן הניף המחבר את ידו הגדולה, לבאר דברים נעלמים ונסתרים, ומיישב כמה וכמה ענינים שאין להם ביאור. וכדרכו, קיצר מאוד בדבריו, ולא ביאר מה הן התמיהות והקושיות העומדות לפניו, ומה מתישב בדבריו הקדושים. וראוי לציין, שדברי המשך חכמה הם המשך למה שביאר לפני כן, שאמר ישראל "עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה", דהיינו התפילין שלי ושל הקב"ה, והוא, הקשר שלנו, היה לי לישועה. ולא הוספנו על דבריו כי הוא זה, וכל המבואר להלן רמוז בדבריו הקצרים, אלא שלגודל השגתו קיצר מאוד מאוד. וזה החלי בסייעתא דשמיא בביאור דבריו.

א. הנביא ירמיהו אומר (ירמיהו פרק ב, א-ג): "ויהי דבר ה' אלי לאמר: ה'לך וקראת ב'אזני ירושלים לאמר פה אמר ה' וזכרתי לך חסד נעורייך אהבת פלולתיך לכתף אחרי פמדך ב'אזני לא זרועה: קדש ישאל לה' ראשית תבואתה פל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם ה' ע"כ. והנה פשט הכתוב הוא [על פי רש"י], שה' אומר, שאף על פי שאביא עליכם רעות, מכל מקום אזכור להם חסד נעוריים כו', וכל מי שיעשה רעה לישראל הרעה תבוא

(דברים לג, כט), (ד) ישראל אשר בך אתפאר (ישעיהו מט, ג). וזה עזי, אין עוז אלא תפילין, דכתיב (ישעיהו סב, ח) ובזרוע עוזו, וזמרת יה זה תפילין דמארי עלמא דמשבח אותן, וזה⁴ ישראל אשר בך אתפאר (ישעיהו מט, ג), ואין פאר אלא תפילין שנאמר (יחזקאל כד, יז) פארך חבוש עליך (ברכות יא, א), ויעויין פרק

⁴ כאן מוסיף המשך חכמה עוד מקור - שלא כתוב בחז"ל - מנין שהקב"ה מניח תפילין. דאמרו חז"ל (ברכות יא, א ועוד) שפאר הם תפילין, דכתיב ביחזקאל (כד, יז) כשאמר לו ה' שימות בנו ולא יתאבל "פארך חשוב עליך", ואמרו חז"ל (שם) שאבל אסור בתפילין, לכן ציוה ה' ליחזקאל שלא יתאבל ויחבוש תפילין. ועל פי זה דפאר הן תפילין, יש לפרש הכתוב "ויאמר לי עבדי אַתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאֵר" (ישעיהו מט, ג), פירוש: ישראל, אשר בשבחך, אני מניח תפילין.

⁵ וזה סדר פרשיות התפילין של הקב"ה על פי המכילתא: [א] (דברים כו, יח-יט) "ויהי האמירך היום להיות לו לעם סגלה פאשר דבר לך ולשמר פל מצותיו: ולתתך עליון על פל הגוים אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלֵה וְלִשְׂמֹם וְלִתְפָאֵרַת וְלִהְיִיתָ עִם קֹדֶשׁ לְה' אֱלֹהֶיךָ פֶּאֶשֶׁר דְּבַר". [ומה שאמרו רק וה' האמירך, נקטו רק תחלת הפרשה, כך מפרש המשך חכמה, כיון שבודאי כונת חז"ל לכל הפרשה, וכן כדי שלא לעשות עוד מחלוקת בין הבבלי להלן שכולל ולתת עליון].

[ב] (דברים לג, כט) "אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשֵׁעַ בְּה' מִגֵּן עֲזָרְךָ וְאֲשֶׁר תִּרְבַּ גְּאוֹנְתְךָ וְיִפְקְשׁוּ אֲבִיךָ לְךָ וְאֶתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ".

[ג] (דברים ד, ז-ח) "פִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו פֶּה אֱלֹהֵינוּ כָּכָל קְרָאנוּ אֵלָיו: וּמִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּלֵל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם".

[ד] (ישעיהו פרק מט, ג) "וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אַתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאֵר". ודע, דהמשך חכמה אינו גורס במכילתא את מה שסגרתי בסוגריים {אלו}, לכן יש בדיוק ארבעה פרשיות אבל לגירסה זו יש חמשה פרשיות. ועוד צריך לדעת, שהמשך חכמה הביא פרשה ראשונה ואחרונה כסדר המובא במכילתא, אבל הקדים הפרשה השלישית לשניה, ולא ידעתי מדוע. ואולי כונתו שהסדר אינו בדוקא כשם שברכות להלן הסדר לאו בדוקא.

והנה פרשיות של תפילין של הקב"ה במסכת ברכות, הם קצת שונה מהמכילתא, וז"ל הגמרא [עם תוספת אותיות וביאור]: "אלא: א] כי מי גוי גדול ומי גוי גדול (דברים ד, ז-ח) דדמיין להדדי - בחד ביתא [וזה גם במכילתא]. [ב] אשריך ישראל (דברים לג, כט), ומי כעמך ישראל (דברי הימים-א, יז, כא) בחד ביתא [במכילתא יש רק אשריך ישראל, והבבלי מוסיף ומי כעמך ישראל]. [ג] או הנסה אלהים (דברים ד, לד) - בחד ביתא

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

תפילין הוא החיבור בין ישראל לה', וחיבור זה נעשה לאחר שקבלו את התורה, ולכאורה אין זה כבודו יתברך, אלא דבר שבא בבחירת ישראל את ה', ומלשון הכתוב מוכח שזהו כבודו יתברך.

ו. כשנגלה ה' למשה בסנה, אמר ה' למשה שיעשה מופתים כדי שיאמינו בו (שמות פרק ד), ולאחר מכן כתיב (שמות פרק ד, ל-לא) "וַיַּעַשׂ הָאֱלֹהִים לְעֵינֵי הָעָם: וַיֵּאֱמֶן הָעָם", הנה לאחר המופתים כבר האמין העם במשה רבינו, לפי זה יש לדקדק על הכתוב (שמות פרק יד, לא) לאחר קריעת ים סוף, "וַיֵּאֱמֶינוּ בַּה' וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדָיו", והרי כבר האמינו בו כשכא לגאלם ממצרים.

ז. כבר הבאנו שהאמינו במשה במצרים, ושוב לאחר קריעת ים סוף, אם כן מהו שאמר ה' למשה לפני מתן תורה (שמות פרק יט, ט) "וַיֵּאֱמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֲנֵה אֲנִי בְּאֵלֶיךָ בְּעֵבֶר הָעֵנָן בְּעֵבֹר יְשֻׁמֵּע הָעָם בְּדַבְרֵי עַמְּךָ וְגַם בְּךָ יֵאֱמֶינוּ לְעוֹלָם", צריך ביאור. הרי כבר האמינו בו לפני יציאת מצרים, ובקריעת ים סוף.

אלו הן התמיהות שבא המשך חכמה לבאר ולהאיר עינינו.

ומבאר המשך חכמה על פי דברי הרמב"ם (יסודי התורה ח, א) וז"ל "משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף, אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו, כו' ובמה האמינו בו, במעמד הר סיני, שעניינו ראו ולא זר, ואזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו, ואנו שומעים משה לך אמור להן כך וכך, וכן הוא אומר פנים בפנים דבר ה' עמכם (דברים ה, ד), ונאמר לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת (דברים ה, ג), ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי, שנאמר (שמות יט, ט) הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם, מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה" עכ"ל.

נמצינו למדים שיש שתי דרגות באמונה במשה, האחת על פי האותות, והיא אמונה שיש בה דופי כדברי הרמב"ם, והשנייה היא האמונה שישאל בעצמם שמעו כשה' דיבר למשה במתן תורה שהם בעצמם היו נביאים, אלא שיש עוד לבאר, אם כך מהו האמונה שהתחדשה בקריעת ים סוף שעליה כתוב (שמות פרק יד, לא) "וַיֵּאֱמֶינוּ בַּה' וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדָיו".

אבל האמת היא, שגם בקריעת ים סוף זכו ישראל לנבואה בעצמם, כמו שאמרו במכילתא (טו, ב) "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה ישעיהו ויחזקאל", וכיון שהם בעצמם היו נביאים בשעת קריעת ים סוף, היו הם עדים על נבואת משה, כי בעצמם היו נביאים, ועל זה כתוב ויאמינו בה' ובמשה עבדו, והיא אמונה שאין בה דופי, כי אינה על פי אותות ומופתים

אליהם. ופשט הכתוב צריך ביאור, דכיון שה' מביא רעה על ישראל, איך אומר זכרתי כו', ואם הכונה על הרעה דיביא לגויים, יש לומר אזכור בלשון עתיד, ומהו זכרתי לשון עבר ששמע שיש איזה זכירה ואהבה של העבר שלא תמחק.

ב. בשיר השירים (ח, ה-ו) כתוב "מי זאת עלה מן המדבר מתרפקת על דוד" תחת התפוח עוררתיך שמה חבלתך אמך שמה חבלה לדתך: שימני כחותם על לכתך פחותם על זרועך פי ענה כמות אהבה קשה כשאל קנאה רשפיה רשפי אש שלהתתיה" ע"כ, ואמרו בשיר השירים רבה (ח, ב) וז"ל "שימני כחותם, ר' ברכיה אמר זה קריאת שמע שנאמר (דברים ו') והיו הדברים האלה וגו' על לבבך, כחותם על זרועך אלו התפילין". הנה מבקשת כנסת ישראל מה' שיעשנה חותם על ליבו ועל זרועו, וצריך טעם מדוע נסמכה בקשה זו על הפסוק הקודם "מי זאת עלה מן המדבר מתרפקת על דוד", ומהו החותם שמבקשת כנסת ישראל.

ג. ארבעה פרשיות צריך להניח בתפילין, כלשון המחבר (אורח חיים, לב, א) וז"ל "מצות תפילין שיכתוב ארבע פרשיות שהן: קדש לי כל בכור עד למועדה מימים ימימה (שמות יג, א - י) והיה כי יבאך עד כי בחוזה יד הוציאנו ה' ממצרים (שמות יג, יא - טז) ופרשת שמע עד ובשעריך (דברים ו, ד - ט) ופ' והיה אם שמוע עד על הארץ (דברים יא, יג - כא) עכ"ל, והוא הלכה פסוקה על פי הגמרא ואין חולק. ויש לדקדק שבפרשת קדש, כתוב (שמות פרק יג, ט) "וְהָיָה לְךָ לְאֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ כִּי בְּיַד תִּזְקֶה הוֹצֵאתָ ה' מִמִּצְרָיִם", ולא כתוב וקשרתם. וכן בפרשת והיה כי יבאך כתוב (שמות פרק יג, טז) "וְהָיָה לְאֹת עַל יָדְךָ וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרָיִם", ולא כתוב וקשרתם, ובפרשת שמע כתוב (דברים פרק ו, ח) "וּקְשַׁרְתֶּם לְאֹת עַל יָדְךָ וְהָיָה לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ" לשון קשירה, וכן הוא בפרשת והיה אם שמוע, והוא פלא.

ד. אמרו חז"ל בברכות (ז, א) וז"ל "והסרת את כפי וראית את אחרי (שמות לג, כג) - אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין" ע"כ, וצריך ביאור, מהו הקשר של תפילין שהראה למשה, ומדוע לא הראהו קשר זה רק עכשיו ולא לפני כן כשנגלה אליו בסנה ובשאר מקומות.

ה. על בקשת משה להראות לו את כבודו, אראה לו ה' קשר של תפילין כדכתיב (לג, יח-כג) "וַיֵּאֱמֶר הָאֱלֹהִים נָא אֶת כַּבֹּדְךָ כו' וַיֵּאֱמֶר לֹא תוּכַל לְרַאֲתָא אֶת פָּנַי כִּי לֹא יֵרָאֵנִי הָאָדָם וְחַי: וַיֵּאֱמֶר ה' הִנֵּה מְקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר: וְהָיָה בְּעֵבֶר כַּבֹּדִי וְשָׁמַתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשָׁפַתִּי כְּפִי עֲלֶיךָ עַד עֶבְרִי: וְהִסְרָתִי אֶת כְּפִי וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ", הנה מוכח מלשון הכתוב שקשר של תפילין היה כביכול כבודו יתברך, ולעיל [פיסקא יא] נתבאר שקשר של

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

אחר ויעמיד חמה או מופת אחר, אבל אמונת ישראל בתורה, משום שהם עצמם ראו הנבואה וכבוד ה', כמשה, והמה כולם עדים על אמיתתה, יעוין דברי נועם. והנה, בים זכו לנבואה עד כי היו מטיילין באצבע ואמרו (שמות טו, ב) זה אלי ואנוהו כו', וכל

בה', וזה (ירמיה ב, ב) אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר, אז, (שיר השירים ח, ו) שמתוך כחותם⁸ כו' (עיין שיר השירים רבה ח, ב). הנה ידוע דברי הרמב"ם (יסודי התורה פרק ח א-ג) דהמאמין באותות ומופתים יש בלבו דופי, שקל הביטול אם יבא

ומיושב דקדוק ב'.

והנה המילה "קשר", משמעותה חיבור בל ינתק, וחיבור גלוי. והנה, מתוך ארבעה הפרשיות של תפילין שהן הקשר הנצחי בין ה' לישראל, שתי פרשיות נאמרו במצרים, "קדש" ו"היה כי יביאך", עוד לפני שזכו לראות בעצמם את ה' ולהיות נביאים, לכן לא כתוב בתורה בפרשיות אלו "וקשרתם", אלא אות בלבד, כי עוד לא נעשה החיבור הנצחי בין ישראל לאביהם שבשמים רק על פי האותות, אבל לאחר מתן תורה, כשנאמרו פרשיות "שמע" ו"היה אם שמוע", כבר נעשה חיבור נצחי גלוי בין ישראל לאביהן שבשמים, לכן כתוב על פרשיות אלו "וקשרתם", ומיושב דקדוק ג'.

ועל פי זה מבואר מדוע הראה הקב"ה קשר של תפילין למשה רק לאחר מתן תורה, שאז נעשה ברית בין כל הנשמות, אפילו אלו שלא היו בחיים, כמבואר לעיל, ורק אז נעשה קשר תפילין בין הקב"ה וישראל כמבואר לעיל, לכן לא אראה ה' למשה קשר תפילין כשנגלה לו בסנה או במצרים אלא לאחר מתן תורה, ומיושב דקדוק ד'.

והטעם שקשר של תפילין הוא כבודו יתברך אפילו לפני שישראל בחרו בה', כיון שהקב"ה ידע שיבחרו בו, לכן כבודו יתברך, הוא הקשר בין ה' לישראל, אלא שמכל מקום לא היה קשר תפילין רק לאחר מתן תורה, כיון שרק בבחירת ישראל מעצמם אז נעשה הקשר של תפילין, ומה שידע ה' לפני כן שיבחרו בו לא היה מונע מישראל לבחור אחרת חלילה, כי הידיעה של ה' אינה סותרת הבחירה כמבואר ברמב"ם הלכות תשובה ה' ה, ומשה רבינו היה היחיד שה' הראה לו הקשר הגלוי של התפילין לאחר מתן תורה, ובזה מיושב דקדוק ה'.

ולאחר שביארנו את ההבדל בין האמונה במשה לפני קריעת ים סוף ולאחר קריעת ים סוף, ובין האמונה לאחר קריעת ים סוף ולאחר מתן תורה, מיושב דקדוק ו' ודקדוק ז' בס"ד, ועכשיו כל דבריו ככפתור ופרח.

⁸ לשון הכתוב בשיר השירים (פרק ח, ו) "שימני כחותם על לִבִּי", והמשך חכמה העתיק "שמתוך כחותם". אולי הוא כדרכו, שאינו מדקדק בהבאת לשון הכתובים כידוע, או מפני שכונתו לרמז על זה שה' באמת שם את ישראל כחותם, ודרכו בהרבה מקומות לשנות לשונות הכתובים ולשון חז"ל, לפי משמעות הפירוש. ומכל מקום צריך עיון בכתב היד, אולי הוא טעות סופר.

אלא על ראייה, שהיו בעצמם נביאים ונחקה אמונה זאת אפילו בעוברין שבמעי אמן, "שכל כך לא היה החומר חוצץ, עד כי גם (כתובות ז, ב) עוברין שבמעי אמן אמרו שירה, שלא חצצה החומר ונעשה החקיקה האלקית בהם, וזה מכוון מאמרם (סוטה לא, א) נעשה כרסן כאספקלריא המאירה".

אבל מכל מקום, לא נחקה אמונה זו בנשמות העתידות שעוד לא נבראו בקירעת ים סוף, וזה התחדש במתן תורה. דהנה משה לפני פטירתו אמר לישראל (דברים פרק כט, יג-יד) "וְלֹא אֶתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנֹכִי פָּרַת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאֱלֹהִים הַזֵּאת: כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנֶה פֹה עֲמָנִי עֲמַד הַיּוֹם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה עֲמָנִי הַיּוֹם", ואיך כרת ברית עם מי שלא היה שם, אלא שכשנתן ה' את התורה, נחקה האמונה בלב כל נשמות ישראל, אפילו העתידות להוולד, וזה היה ההתחדשות באמונה בה' במתן תורה שגם מי שלא היה שם, נחקה אמונה זו בלבו, וזה הכונה שאמר ה' למשה במתן תורה (שמות פרק יט, ט) "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בֹא אֲלֶיךָ בְּעַב הָעֶנָן בְּעָבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עֲמֹךָ וְגַם בְּךָ יֶאֱמִינוּ לְעוֹלָם", המלה לעולם, היא על אלה שעוד לא נבראו, והן כל הנשמות העתידות. ועל פי זה נבאר כל התמיהות דלעיל.

דהנה כבר ביאר המשך חכמה בפסקא לעיל [יא], שמה שאמרו חז"ל שהקב"ה מניח תפילין, היינו הקשר הנצחי בין ה' לישראל, אשר רומז על זה, התפילין של ישראל ושל הקב"ה. והנה על הקשר הזה אמרו ישראל בשירת הים "עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה" כפי שנתבאר שם, אלא שכבר נתבאר שהדרגה של הקשר בין ישראל לה' לפני קריעת ים סוף היתה על פי האותות שעשה משה, והיא אמונה שיש בה דופי, אבל לאחר מכן נתחזקה האמונה על ידי שנעשו בעצמם נביאים בים סוף, וביותר במתן תורה שנחקה האמונה לדור העתידים, ועל זה אמר ה' לירמיהו "זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולתיך", היינו האהבה הזו שהיה להם כשנעשו בעצמם נביאים, וזה הקשר שלא ימחק לעולם, ולכן אף על פי שראויים לעונש כמבואר שם בנביא, אבל בגלל אהבה הזו שאינה נמחקת, יביא ה' רעה על הגויים שעושים רעה לישראל. ומיושב דקדוק א'.

ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה בשיר השירים (ח, ה-ו) כתוב "מי זאת עלִּה מִן הַמְּדַבֵּר כו' שִׁמְנֵי כְּחוֹתֶם עַל לִבִּי כְּחוֹתֶם עַל זְרוּעֵי כו'" ע"כ פירושו, כשעלו ישראל מהמדבר וזכו לאמונה הגדולה שבעצמם היו נביאים, אז אמרו ישראל לה' שישים אותה חותם על הלב והזרוע, היינו קשר תפילין,

משך חכמה

עם ביאור בינת החכמה

לנבואה, והיו מטילין באצבע, ואמרו זה כו' (שמות טו, ב), והיו מעידין על נבואת משה כעדים, שגם המה היו נביאים, וראתה שפחה בים כו' (מכילתא טו, ב). ולכן, במצרים, כל זמן שהאמונה היה על אותות ומופתים והיה הביטול קל, אם כי כבר היה תפילין דמארי עלמא, שידיעתו אשר בלתי מושגת היה שישראל יזכו לכך, אבל לא היתה יכולה להתגלות לנבראים, ולכך, בפרשיות ראשונות שנאמרו קודם מתן תורה וקריעת ים סוף, לא נאמר וקשרתם, שעדיין לא היה הקשר נגלה לנבראים, ולא היה ביכולת להתגלות, ודו"ק היטב⁹.

כך לא היה החומר חוצץ עד כי גם (כתובות ז, ב) עוברין שבמעיי אמנו אמרו שירה, שלא חצצה החומר ונעשה החקיקה האלקית בהם, וזה מכוון מאמרם (סוטה לא, א) נעשה כרסן כאספקלריא המאירה כו'. אמנם, על הבנים המתעברים והדורות הבאים לא פעלה הנבואה עד מתן תורה, שאז נאמר (דברים כט, יד) אשר ישנו פה ואשר איננו פה, שעל כל הדורות פעלה החקיקה האלקית, ולכך נאמר (שמות יט, ט) וגם בך יאמינו לעולם, היינו הדורות הבאים אחריהם. והנה ידוע דידיעת הבורא לעצמו איננה סותרת הבחירה, רק ידיעת הנבראים (רמב"ם תשובה ה, ה). ואם כן קודם הים, עדיין היה בידיעת הבורא שישראל יבחרו ויזכו לנבואה ויאמינו בלא דופי באמיתת ה' ובהשגחתו, אבל לא היה ביכולת להתגלות לנבראים. והנה, מה שיוכל להתגלות לנבראים, אמרו רז"ל (ברכות ז, א) שמשה זכה לזה, שראה קשר של תפילין, וזה היה אחרי שכבר בחרו ישראל בטוב, וירדו לים וזכו

משך חכמה עם בינת החכמה - בב' כרכים

בסייעתא דשמיא, זכינו להוציא לאור שני כרכים "משך חכמה עם ביאור בינת החכמה". כרך א – בראשית שמות ויקרא. כרך ב – במדבר דברים. והם: כל הגליונות שיצאו לאור, עד סוף שנת תשע"ה, עם תוספות רבות, ומבוא המבאר את כללי ביאור "בינת החכמה".

לקבלת הספרים חינם יש לפנות במייל: y.b.daskal@gmail.com

יש אפשרות להנצחת קרובים בגליונות ובספרים שיצאו לאור בס"ד

האמונה בלב כולם לעולם, לכן רק לאחר מתן תורה הראה ה' למשה קשר של תפילין, ולכן שתי פרשיות של תפילין שנתנו במצרים לא כתוב בהם וקשרתם אלא רק אות, אבל שמע והיה אם שמוע כתוב וקשרתם, כיון שנתנו לאחר מתן תורה, שנשעה הקשר גלוי וחיבור תמידי ונצחי עם ה'.

⁹ תמצית דבריו: האמונה במשה במצרים היתה על פי אותות ומופתים, והיא אמונה שיש בה דופי, שיוכל לבוא אחר ולעשות מופתים כאלה, אבל בקריעת ים סוף כולם נעשו נביאים, וראתה שפתחה בים מה שלא יחזקאל הנביא. אבל אמונה זו לא נחקקה רק בנשמות שהיו שם, אבל במתן תורה נחקקה האמונה בכל נשמות ישראל, אפילו אלו שלא היו שם, ולכן אמר ה' במתן תורה, וגם בך יאמינו לעולם. וכיון שתפילין הוא הקשר והחיבור בין ה' לישראל, לא זכו ישראל לחיבור זה אלא לאחר שנחקקה